

В. С. Макарчук, В. Я. Марковський

ОСНОВИ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Підручник

2-ге видання, перероблене

Харків
«Право»
2024

Рецензенти:

Ковальчук Віталій Богданович – завідувач кафедри теорії права та конституціоналізму Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», доктор юридичних наук, професор;

Гавриленко Олександр Анатолійович – професор кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор;

Забзалиук Дмитро Євгенович – завідувач кафедри загально-правових дисциплін Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент;

Демків Роман Ярославович – доцент кафедри теорії права, конституційного та приватного права Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Національного університету «Львівська політехніка»
(протокол № 59 від 20 жовтня 2021 р.)*

Макарчук В. С.

М15 Основи римського приватного права : підручник / В. С. Макарчук, В. Я. Марковський. – 2-ге вид., перероб. – Харків : Право, 2024. – 352 с.
ISBN 978-617-8411-22-0

Підручник пропонує новий підхід до вивчення римського приватного права, який полягає в наближенні цього навчального курсу до нагальних потреб практикуючого вітчизняного юриста, зокрема адвоката. Відтак це має зацікавити як майбутніх, так і практикуючих юристів до вивчення римського приватного права, що є фундаментальною основою сучасної галузі цивільного права і процесу.

У підручнику розглянуто питання регулювання майнових і пов'язаних із ними особистих немайнових відносин різних груп населення Римської держави. Він містить витяги з Дигест, судової практики України, латинські сентенції з питань регулювання приватноправових відносин, а також додатки.

Для науковців, практиків, викладачів і студентів закладів вищої освіти, усіх, хто цікавиться історією права.

УДК 340.15(075.8)

© Макарчук В. С., Марковський В. Я., 2021
© Національний університет «Львівська політехніка», 2021
© Видавництво «Право», 2021
© Макарчук В. С., Марковський В. Я., 2024
© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2024

ISBN 978-617-8411-22-0

ЗМІСТ

Передмова	8
Перелік умовних скорочень	10

Тема 1

МІСЦЕ І ЗАВДАННЯ КУРСУ «ОСНОВИ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА» У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

1.1. Предмет «Основ римського приватного права», його важливість для становлення особистості українського юриста	11
1.2. Відмінності між публічним та приватним правом.....	17
1.3. Основні етапи розвитку приватного права в Римській державі	20
1.4. Рецепція римського права	23
1.5. Структура курсу «Основи римського приватного права». Навчальна література	25
1.6. Історичне значення римського цивільного права та його місце в системі юридичних дисциплін на сучасному етапі	28
Питання для самоконтролю	31
Латинські терміни та сентенції до теми 1, які можуть виявитися корисними сучасному юристові.....	31

Тема 2

ДЖЕРЕЛА РИМСЬКОГО ПРАВА

2.1. Поняття та види джерел права	33
2.2. Звичаєве право.....	34
2.3. Закони	37
2.4. Сенатусконсульти.....	40
2.5. Едикти магістратів	42
2.6. Діяльність юристів.....	45
2.7. Кодифікації римського права	50
Питання для самоконтролю	53
Латинські терміни та сентенції до теми 2, які можуть виявитися корисними сучасному юристові.....	54
Дигести – це цікаво і ... актуально (Витяги з Дигест на допомогу сучасному юристові).....	56

Тема 3

ОСОБИ (СУБ'ЄКТИ ПРАВА)

4.1. Поняття особи і її правоздатності.....	62
4.2. Правове становище римських громадян.....	69

4.3. Правове становище латинів і перегринів.....	72
4.4. Правове становище рабів	77
4.5. Правове становище вільновідпущеників.....	80
4.6. Правове становище колонів	84
4.7. Юридичні особи в римському праві.....	85
Питання для самоконтролю	88
Латинські терміни та сентенції до теми 3, які можуть виявитися корисними сучасному юристові.....	89
Дигести – це цікаво і ... актуально (витяги з Дигест на допомогу сучасному юристові).....	90

Тема 4

СІМЕЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ: ЧАСТИНА 1

4.1. Сім'я. Агнатська і когнатська родини	93
4.2. Батьківська влада. Усиновлення та узаконення дітей від конкубінату	99
4.3. Дієздатність неповнолітніх сиріт. Опіка та піклування	105
Питання для самоконтролю	108
Дигести – це цікаво і ... актуально (витяги з Дигест на допомогу сучасному юристові).....	109

Тема 4

СІМЕЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ: ЧАСТИНА 2

4.4. Шлюб і його види. Конкубінат та його відмінність від законного римського шлюбу.....	112
4.5. Законний римський шлюб.....	116
4.6. Правові відносини подружжя	121
Питання для самоконтролю	126
Латинські терміни та сентенції до теми 4, які можуть виявитися корисними сучасному юристові.....	126
Дигести – це цікаво і ... актуально (витяги з Дигест на допомогу сучасному юристові).....	128

Тема 5

ВЧЕННЯ ПРО ПОЗОВ

5.1. Саморозправа та її обмеження, виникнення державного суду	133
5.2. Судовий процес у Стародавньому Римі.....	135
5.3. Загальне поняття про легісакційний, формулярний та екстраординарний процеси.....	136

5.4. Поняття та види позовів	146
5.5. Особливі засоби преторського захисту	149
5.6. Позовна давність	150
Питання для самоконтролю	152
Латинські терміни та сентенції до теми 5, які можуть виявитися корисними сучасному юристу	153
Дигести – це цікаво і ... актуально (витяги з Дигест на допомогу сучасному юристові)	155

Тема 6

РЕЧОВЕ ПРАВО: ЧАСТИНА 1

6.1. Права речові і зобов'язальні	158
6.2. Поняття і види речей	159
6.3. Володіння	167
Питання для самоконтролю	173
Дигести – це цікаво і ... актуально (витяги з Дигест на допомогу сучасному юристу)	174

Тема 6

РЕЧОВЕ ПРАВО: ЧАСТИНА 2

6.4. Право власності	179
6.5. Набуття права власності	184
6.6. Захист права власності	189
6.7. Права на чужі речі	190
Питання для самоконтролю	197
Латинські терміни та сентенції з теми 6, знання яких може виявитися корисним для сучасного юриста	198
Дигести – це цікаво і ... актуально (витяги з Дигест на допомогу сучасному юристу)	201

ТЕМА 7

ЗАГАЛЬНЕ ВЧЕННЯ ПРО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ: ЧАСТИНА 1

7.1. Поняття зобов'язання	205
7.2. Підстави виникнення зобов'язань	208
7.3. Сторони в зобов'язанні	210
7.4. Виконання зобов'язань	
Критерії виконаного зобов'язання	214
Контрольні запитання	222
Дигести – це цікаво і ... актуально (витяги з Дигест на допомогу сучасному юристові)	222

Тема 7

ЗАГАЛЬНЕ ВЧЕННЯ ПРО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ: ЧАСТИНА 2

7.5. Наслідки невиконання зобов'язань	227
7.6. Забезпечення виконання зобов'язань	232
7.7. Припинення зобов'язань, крім виконання	235
Питання для самоконтролю	239
Латинські терміни до теми 7, які можуть виявитися корисними сучасному юристові	239
Дигести – це цікаво і ... актуально (витяги з Дигест на допомогу сучасному юристові).....	241

Тема 8

ДОГОВОРИ: ЧАСТИНА 1

8.1. Поняття договору. Договір як основна підстава виникнення зобов'язань.....	246
8.2. Зміст договору, його структура.....	249
8.3. Умови дійсності договорів	251
8.4. Порядок укладення договору. Представництво	258
Питання для самоконтролю	259
Дигести – це цікаво і ... актуально (витяги з Дигест на допомогу сучасному юристу).....	259

Тема 8

ДОГОВОРИ: ЧАСТИНА 2

8.5. Класифікація договорів	264
8.6. Поняття та види вербальних договорів.....	265
8.7. Поняття та види літтеральних договорів.....	269
8.8. Реальні контракти	270
Питання для самоконтролю	278
Дигести – це цікаво і ... актуально (витяги з Дигест на допомогу сучасному юристу).....	278

Тема 8

ДОГОВОРИ: ЧАСТИНА 3

8.9. Консенсуальні контракти	283
8.10. Безіменні контракти.....	288
8.11. «Зодягнуті» пакти.....	289
8.12. Зобов'язання з ніби-договорів, з деліктів та з ніби-деліктів.....	293
Питання для самоконтролю	301

Латинські терміни та сентенції до теми 8, які можуть виявитися корисними сучасному юристові.....	301
Дигести – це цікаво і ... актуально (витяги з Дигест на допомогу сучасному юристові).....	303

Тема 9

СПАДКОВЕ ПРАВО: ЧАСТИНА 1

9.1 Виникнення спадкового права.	
Основні види спадкування	309
9.2. Спадкування за законом	311
9.3. Черги спадкоємців.....	313
9.4. Прийняття спадщини.	
Виморочне майно	318
Питання для самоконтролю	323
Дигести – це цікаво і ... актуально (витяги з Дигест на допомогу сучасному юристу).....	324

Тема 9

СПАДКОВЕ ПРАВО: ЧАСТИНА 2

9.5. Спадкування за заповітом	327
9.6. Необхідне спадкування.....	333
9.7. Легати і фідейкоміси	336
Питання для самоконтролю	339
Латинські терміни та сентенції до теми 9, які можуть виявитися корисними сучасному юристові.....	339
Дигести – це цікаво і ... актуально (витяги з Дигест на допомогу сучасному юристові).....	341
Додаток 1.....	344
Додаток 2.....	345
Додаток 3.....	346
Додаток 4.....	347
Навчальна література з римського приватного права.....	349

Навчальне видання

Макарчук Володимир Степанович
Марковський Володимир Ярославович

ОСНОВИ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Підручник

2-ге видання, перероблене

Видається в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку 14.03.2024. Формат 60×90/16.
Ум. друк. арк. 22. Обл.-вид. арк. 19. Тираж 200 пр. Зам. № 23

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
Е-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
Е-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017